SPECIMEN INAUGURALE,

EXHIBENS

DIÆTÆ SACCHARATÆ CONVENIENTIAM AD SANITATEM HOMINIS,

QUOD

EX MORE SOLEMNI ET JUSSU FACULTATIS MEDICÆ REGIOMONTANÆ

PRO GRADU DOCTORIS

RITE OBTINENDO

PUBLICIS ERUDITORUM COLLOCUTIONIBUS

EXPONIT

SAMUEL KIUCK.

REGIOM. BORUSS. A. N. C. M. DCC. XXIII.

AD DIEM 1. JULII h. & l. c.

TYPIS REUSNERIANIS.

DEO

PATRIÆ,

PATRONIS

ET

AMICIS.

PROOEMIUM.

MAximè neceſſariam tam ſanis quam ægrotis hominibus eſſe juſtam diætam, varia argumenta comprobant. Sive enim ortum regularum diæteticarum ſpectes, ubi alimentorum numerus, & diverſitas quotidie ferè augeri incipiebat, nec unumquodque alimentum indiſcriminatim unicuiq; homini conducere videbatur, certa vivendi ac cibos & potus eligendi ratio præſcribenda erat, ut ſcilicet ex communicatis illis regulis inexperti à noxiis cavere, & probata in auxilium vocare diſcant: Sive earum progreſſum intuearis, quando natura paucis aliàs contenta moderamen amplius in rebus vix obſervabat, & luxuries, & opiparæ menſæ mundum vexaverant, hominumque robur ſuperflua diverſorum alimentorum ingeſtione deſtructum fuerat, nulla commodior ſufficiebat methodus, quam mutationes illas poſt varia aſſumpta accedentes probè animadvertere, ad damna illa præoccupanda cautius mercari, & effectus omnium aſſumptorum ſedulò annotare: Sive tandem conſideres uſum hujus doctrinæ diæteticæ, quem non modò ſana ratio occaſione illius triti: *Omne nimium naturæ inimicum* commendat, ſed & æthiologiæ medicorum illuſtrant, ac tot exempla & experientiæ confirmant; nullum amplius reſtat dubium, regulas diæteticas in utroque hominis ſtatu, in negotiô ſcilicet tuendæ & reſtituendæ ſanitatis principem locum obtinere. Aſt in hac regularum diæteticarum neceſſitate & uſu, non raro tamen limites juſti & æqui transgrediuntur,

in quantum hanc normam bene vivendi aliter interpretari animadverto, ut conſcientioſa & ſcrupuloſa interdum ciborum ac potuum electio nonnullis hominibus arrideat, ubi de omnibus ſæpe & ſingulis rebus præjudicium quoddam fovendo, nec ſalſa, nec acida, nec dulcia, nec amara ſibi proficua eſſe credunt, & ex qualibet leviſſimâ aurâ, aut quacunque aliâ ciborum deſvetudine inſigne ſibi ſanitatis detrimentum imminere. Quæ quidem conſvetudo, etſi minimè reprehendenda mihi videatur, quod omnia facienda ſint, quæ ad ſolicitam ſanitatis conſervationem pertinent, illud tamen habet incommodi, ut, dum hôc vivendi genere homines admodum dubii, delicati & molles redduntur, ex levi quavis occaſione & causâ, ſi affectatam illam acribeiam abſolutè obſervare variæ circumſtantiæ vetent, poſteà alterentur, & in morbis per irregulares varios ſucceſſus turbentur. Melius è contrariò ſibi conſulunt illi, qui opipara convivia, lautas menſas, multos diverſi generis cibos, uno eodemque tempore aſſumendos negligentes, paucisſimis & ſimplicisſimis rebus contenti ſunt, hos non modò commodisſimè vivere, ſed & alios jugi ſanitatis æqualitate ſuperare experientia docet. Quanquam autem regnum animale debitâ ac bonâ ad juſtam diætam obſervandam materiâ non careat, vegetabile tamen regnum præ hoc longè magis ſeſe commendat, utpote cujus producta ſanitati hominis convenientisſima cenſeo. Hujus opinionis fundamentum mihi videntur præbere, non primi homines ſolum frugibus longævam vitam conſecuti, ſed & multi infantes, matribus ad lactandum ineptis, aquâ & farinâ benè nutriri ſoliti, imò illa phyſicorum obſervatio ſolennis, quando omnem chylum carnis ad putredinem admodum pronum exiſtere docetur. In tantâ itaque regni vegetabilis eminen-

tia,

tia, potiſſimum etiam circumſpectionem in uſu ejus productorum adhibendam eſſe perſvaſiſſimus ſum. Atque hoc ipſum eſt, quod præſenti labore tanquam ſpecimine inaugurali intendo, ubi exemplum aliquod diæteticum SACCHARATAM ſcilicet DIÆTAM recenſere, explicare & commendare volo. *Faxit modo DEus T. O. M. ut tam ad ſcientiam, quam praxin, intellectum & uſum idonea aſſequar, hocque negotium ſecundum veritatem & utilitatem boni publici enucleare valeam.*

TRACTATIO.

§. I.

COmmune eſt proverbium: Die Preuſſen ſind Süßmäuler, à cujus notitiâ neminem alienum eſſe arbitror: communis etiam & ſolennis obſervatio exiſtit, non paucis ſubjectis circa ſaccharum ipſum & ſaccharata præjudicium quoddam inhærere, ut de his ex nonnullis rationibus imposterum recenſendis & refutandis perverſum quendam ſibi faciant conceptum, ac ſi hominis ſanitati minùs convenientia imò damnoſa exiſtant. Utraque tamen conſideratio me movit, ad examen phyſico-practicum hæc ducere, ut ita innoteſcat, ex qua parte magis ſanitati noſtræ conſultum ſit, & quod non ſine fundamento Boruſſica gens hac diætâ delectetur. Aſt in hâc tractatione in reſpectibus magis medico-practicis acquieſcere, quam univerſam ſacchari hiſtoriam naturalem huc trahere cogito, & in hôc negotiô indagandô B. L. partim ad MISCEL. VRATISL. partim ad illos ſcriptores mitto, quos *in Polyhiſt. Tom. 2. L. 2. P. 2. p. 395. Illuſtris* MORHOFIUS citavit.

§. II.

Ut igitur ad propoſitum meum propius accedam, ſtatim ab initiô, ut ſenſus tituli innoteſcat, deſcriptio quædam tam diætæ ſaccharatæ, quam etiam ſanitatis præmittenda venit. Prætermiſſis itaque variis hujus tum veterum tum recentiorum definitionibus, vel ex ſolâ partium corporis conformatione legitimâ, vel ex actionum vitalium juſtâ ſolum adminiſtratione, vel ex potentiâ exercendi actiones deſumptis, hanc aliis palmam præripere arbitror, quando ſanitas dicitur omnium actionum actualis integritas, à legitimâ partium organicarum & fluidarum conſtitutione, & à principiô vitali omnes actiones decenti ordine, tenore, & tempore inſtituente originem trahens. Vid. NENTERI *Inſtit. Med. p. m. 40.* Hoc jam ſanitatis fundamentum longius conſervari & labefactatum citius ac commodius reſtitui valet diætâ ſaccharatâ, per quam intelligo talem victus rationem, quâ eſculenta ac potulenta ſaccharô benè condita aſſumuntur, ut & pariter Eleoſacchara, Condita & Syrupi &c. in pharmacopoliis reperibilia, pro ſcopô diæteticô uſurpantur. Adeòque cogitationes meas non modò ſecundum communem diæteticæ doctrinæ acceptionem, quæ ſolum circa res non naturales occupata eſt, interpretari volo, ſed & omnes ſub conſervandâ ſanitate connexos reſpectus ex pharmacevticô forô huc trahendos eſſe cupio, ità ut quicquid ſaccharata diæta tam præſervatoriè quam curatoriè præſtet, conſtare poſſit.

§. III.

Antequam autem hujus diætæ convenientia demonſtretur, in anteceſſum in parentheſi quaſi commemoranda eſt ſacchari hodierni ab antiquorum disconvenientia, ſiquidem noſtrum ſeculum longe feliciores progreſſus teſta-

tur

tur præ antiquis temporibus, ut concretum hoc propioribus incrementis ſanitatis accommodarent. Partim enim hoc teſtatur imperfecta, multisque fabulis circa modum generationis innixa veterum notitia, partim ipſius cannæ, quæ antiquis dabat Zuccarum, conditio diverſa cum eâ, ex quâ hodiè ſaccharum elicitur, ubi quoad magnitudinem, folia, imò quoad nomen veræ arundinis ſacchariferæ ex recentiorum authorum unanimi relatione inter ſe planè non convenire edoceor. Aſt quemadmodum in fuſiorem hujus controverſiæ dijudicationem me immittere propoſitum vetitat, ità neque in explicandô ſacchari genitali locô, & conficiendi modô prolixus eſſe volo, ſed ſufficiat hâc in re allegatio authorum, ex quibus commendo inprimis MISCELL. VRATISLAV. *Tent. 2. A. 1717. Menſ. Sept. Art. 8. p. 79.* SCHROEDERI *Pharmacop. med. chym. p. 748. & 49.* JUNGKEN. *Lexicon chym. pharmacev. p. 516. & 17.* FRIED. HOFFM. *diſp. de Sacch. hiſt. nat. & med. Halæ 1701. habit. §. 8. & ſeqq.* Illud tamen ſilentiô prætereundum non eſt, ex quô uſus medico-practicus magis poterit illuſtrari, quæ ſcilicet in hôc concretô notabiliores differentiæ intercedant, & qualis in tantâ diverſitate ſelectus inſtituendus ſit. Itàque commendo diſtinctionem (I) ratione *formæ externæ*, quando aliud pyramidale, aliud farinaceum, aliud cantum exiſtit. (II.) ratione *loci & denominationis*, ubi ab Inſulâ Maderâ Maderanenſe, à Canariis Canarienſe, & Thomæum ab Inſulâ S. Thomæ, Valentinum à Valentiis Hiſpanorum, Melitæum ſeu Meliſium ab Inſulâ Melitâ vulgò Malthâ nomina ſua nacta ſunt. (III.) ratione *puritatis*, quando non ſolum unum genus alterò, ſed & una eademque ſpecies præ alterâ præſtat; ſic in genere omni candiſato & refinato prærogativa tribuitur, quæ

tamen in ſpecie ad Canarienſe reſtringitur, & quod nivis inſtar candidiſſimum & aridiſſimum eſt, minimeque lentum aut pingue, ſed malleô percuſſum in ſolidas partes deſilit, & dum dentibus atteritur, cum ſtrepitu quodam crepat, atque ſi reſolvatur ac deſpumetur aqueam claritatem habet; è Meliſiô præſtat, quod tam intus quam foris candidiſſimum eſt; è Thomæô eligendum, quod pingue, denſum, candidius & malleô percuſſum non adeò lentum & fractu contumax obſervatur. (IV.) ratione *uſus* ſaccharum cantum reliquis palmam præripit, refinatum vel finum ſuccedit, nec, ut nonnulli putant, propter lixivium calcis vivæ nocet, ſiquidem eò tenuius & volatilius ejus ſal habetur; ultimum locum ſaccharum crudum ſeu non finum occupat.

§. IV.

Jam ut probetur, quod ſaccharum ratione principiorum ſuorum ſanitati hominis, tam conſervandæ quam reſtituendæ diætetice nimirum uſurpatum optimè conveniat, ejus principia conſtitutiva paucis perluſtranda veniunt. Atque hìc profectò egregiè mihi placet HOFFMANNI *in cit. diſput.* adducta definitio, quod ſaccharum ſcilicet ſit *concretum ſalino ſulphureum ex ſuccô cannæ ſeu arundinis ſacchariferæ germanicè* Zucker-Riet oder Rohr *dictæ, quoad caulem ſolenniter ex flavô virideſcentem exſurgentis, magnitudine 6. vel 7. pedes, craſſitie verò rarò 3. pollices ſuperantis, in internodia plura 4. digitorum interſtitio plerumque inter ſe diſtantia ſectæ, & in ſummitate pluribus foliis bicubitalibus plus minus accuminatis ſurſumque erectis coronatæ, nec non panniculam arundinis ſagittariæ inſtar producentis, ac radicem denique obliquam quodammodò dulcem & ſucculentam offerentis, per reiteratas inſpiſſationes & depurationes paratum, nunc in formâ ſiccâ & ſolidâ in*

metas

metas vel cryſtallos coactum, nunc tanquam pulvis plus minùs ſiccus aut gleboſus, colorem plus minus albicantem aut fuſcum & ſaporem maximè dulcem referens. Et jure etiam, me judice, ſaccharum ſal eſſentiale dici meretur ex his ſaltem rationibus. (I.) Si ſalium proprium habetur in aquâ diſſolvi, neceſſariò & ſaccharum ſalis nomen omninò obtinere debet, quia aquæ impetum non ſuſtinet, ſed in homogeneum redigitur liquorem. (II.) Saccharum in aquâ ſolutum poſt convenientem hujus evaporationem more aliorum ſalium præcipuè eſſentialium in cryſtallos concreſcit, prouti hoc ſaccharum cantum comprobat. (III.) Sufficienter & ſatis clarè à Phyſicis demonſtratum eſt absque principiô ſalinô nullum dari ſaporem, hinc & ſacchari ſapor dulcis & gratiſſimus de ſalinorum corpuſculorum præſentiâ certiſſimum præbet teſtimonium. Interim participat & ſaccharum de ſulphure, id quod teſtatur partim flamma, quam poſt liquefactionem concipit, partim guſtus, ubi peculiari à reliquis diſcrepantiâ non acrimoniâ ſed dulcedine lingvam titillat. Tandem etiam ſaccharum quoad hanc eſſentialem ſuam conſtitutionem æque ex terrâ pingui, & mucilaginosâ conſtat, quando ejus viſcida mucilago in ſaccharô ſolutô tactu ſentitur.

§. V.

Secundum hæc jam principia ſua conſtitutiva nominata ſaccharum ſanitati conſervandæ optimè conducit, quatenùs ſcilicet ob principium ſalinum temperatum, dulce admodum & gratum reliqua ciborum condimenta egregiè temperat ac moderatur, chylificationem promovet, & putredinem arcet; ob principium ſulphureum æque temperatiſſimum ipſas rubicundas maſſæ ſangvineæ particulas adaugendo vitalitatem humoribus impertit, & ſic pariter uti principium ſalinum ciborum digeſtioni opitulatur, contenta

ta ventriculi nimis acria & acida demulcet, ac corruptioni reſiſtit, imò etiam ob particulas terreas admixtas ſuperfluas humiditates abſtergendô abſumit. Nam non ignotum eſt, quod gratiora etiam efficaciora exiſtant occaſione illius triti: *quod ſapit, nutrit*, hinc, quia naturæ gratus adeò ſenſus communicatur, nullum eſt dubium, quin actus ſuos vitales chylificatorios etiam accuratius adminiſtret. In primis verò ſaccharum ratione texturæ ſuæ mucaginoſæ & viſcidæ ut alia dulcia in genere optimè nutrit, quatenus ſcilicet particulas lymphæ gelatinoſas omnium maximè nutritivas reſtituit. Confirmat hoc etiam HIPPOCRAT. *lib. 2. de diæt. c. 33. t. 19.* dulcia, pinguia & oleoſa replent, i. e. nutriunt. GALENUS *in lib. 4. de ſimpl. med, facultat. c. X.* omne nutriens ex dulcium genere eſt; & PLINIUS dicit, dulcibus corpora augeſcunt, *l. 2. c. 54.* Teſtantur hoc & Indorum mancipia, quibus in ſaccharô conficiendô ſtrenuè occupatis reliquiæ tantum à ſecundâ ſaccharei liquoris expreſſi ebullitione remanſæ victus locô ſufficere debent, ut taceam porcos à craſſioribus ſaltem ſacchari fæcibus mirandum in modum pingueſcere, ac carnem adeò delicatam ſapidamque contrahere, ut gallinaceâ haud inferior exiſtat, ac optimè in ægrorum victum cedat. Ceterum quemadmodum in negotiô tuendæ ſanitatis omne momentum conſtituunt excretiones fæcum alvinarum, & ipſis incluſarum variarum partium inutilium, ità non dubitandum eſt, quin ſaccharata diæta effectum hunc producere poſſit, in quantum ſcilicet non modò omne ſal ritè uſurpatum, viſciditatem humorum attenuandô reſolvit, & inteſtinorum parietes vellicandô contenta reſoluta ad excretionem ſtimulat, ſed in primis illa peculiaris ſacchari conſtitutio dulcis & mu-

cilagi

cilaginoſa ac ſulphurea, temperandô & inviſcandô humores, incidentes & laxantes nec non pellentes vires exercet.

§. VI.

Idem ſalutaris ſcopus è ſaccharò exſpectandus eſt, quando pro ſanitatis labefactatæ reſtitutione diæteticè à medicis commendatur. In antecedentibus dictum eſt, ſaccharum eſſe ſal dulce & admodum temperatum, hinc non incongruè uſurpatur ubi humorum adeſt acrimonia, ſalſedo nimia, partim ad hanc temperandam, partim ad ejus efficaciam pravam infringendam, inviſcandô ſcilicet & obvolvendô particulas acres & ſalinas, ut hac ratione ſubſecuturæ excretioni eò melius obediant; quod concinnè admodum per aſſumptionem frequentem potuum Thee & Caffee ſacchari ſufficienti quantitate conditorum in actum deduci poteſt. Atque ſecundum hoc principium nominatum, ac tali modô uſurpatum, ſaccharum & temperat humores acidos, quod contra eos aſſero, qui ſaccharum acidum augere ſimpliciter ſtatuunt, perpendens. (I) vinum auſterum & acidum à ſacchari admiſcelâ edulcorari. (II.) neque lacti dulcedinem connubium ſacchari detrahere, multò minùs idem in coagulationem præcipitare. Ex hôc fundamentô pariter à nonnullis authoribus ſaccharo vis diuretica adſcribitur, hinc non incongruè in iis affectibus renum, ubi materiæ cujusdam peccantis abſterſio & excretio ceteris paribus ſuſcipienda eſt, ſub ſupradictâ formâ potus Thee & Caffee adhiberi valet, prouti hunc in finem ſaccharum aquâ dilutum commendat DIOSCORIDES *lib. 2. c. 104.* & HIPPOCR. *conferri poteſt de affect. c. 50. t. 1.* Ex viſciditate ejus optimô jure deducuntur vires traumaticæ

ticæ, cujus effectus conſcii medici in affectibus ubi quædam partis mollioris jactura facta eſt, ſaccharata in- & externè commendant. Præterea ſacchari particulæ terreæ & ſulphureæ ſiccant, ac humores ſuperfluos abſumunt, hinc apprimè convenit, in affectibus ubi ſeri copia reperibilis eſt, arcent tamen inſimul ſulphureæ moleculæ putredinem, unde in omnibus morbis malignis, ubi humorum corruptio metuenda eſt, uſum non mediocrem præſtare valet diæta ſaccharata. In primis verò tam ſaccharum ipſum v. gr. ſacch. cantum, quam diæta ſaccharata ſeſe commendat in morbis pectoris, v. c. tuſſi humidâ, ubi materia peccans tenuis acris & ſalſa excernitur, quatenùs ſcilicet mucilagine aut viſciditate ſuâ materiam ipſam incraſſat, particulas acres & ſalſas inviſcat, obvolvit, ac temperat, ut partim pravam efficaciam ſuam exerere nequeat, partim humor ipſe ad excretionem præparetur ac diſponatur, quò viis quaſi lævigatis eò facilius excerni queat. Subjecta phthiſica præſtantiſſimum in hac diætâ invenire levamen, concludi poteſt ex exemplis, ubi in M. N. C. *dec. 2. An. 4. Obſ. 9.* apoſthemata, hectica, pulmonum ulcera, ſolâ roſarum conſervâ cum ptiſanâ hordeaceâ v. multô lacte hauſtâ à medicô famigeratiſſimô curata eſſe legimus, indiciô luculentiſſimô, eſculenta & potulenta ſaccharata prudenter continuata virtutes remediorum amplificare.

§. VII.

Comprobat hos multifarios ſacchari & diætæ ſaccharatæ uſus, ac realem cum hominis ſanitate convenientiam ulterior experientia, ubi quotidiè obſervare licet, in nullâ ætate quam in infantili & ſenili, majori in copiâ ac

tam

tam frequenter ſaccharum in uſum trahi; etenim omnia ferè quæ infantibus ordinariô alimentô ad aſſumendum porriguntur, ſaccharô priùs ad gratum ſaporem conciliandum condiuntur; imò quid familiarius eſt, quam quod ſemper eorum clamores nudô ſaccharô ſedare nutrices v. matres conſueverint. Quod ſenes attinet, tunc meritò admirationem meretur, hos, qui in junioribus annis non niſi ſalſis ac acidis maximoperè delectabantur, ſeniô appropinquante appetitum verſus talia notabiliter non perdere ſolùm, ſed planè ità abhorrere, ut loco eorum ſaccharum ipſum & varii generis ſaccharata etiam extra prandii v. cœnæ tempus quam ſæpiſſimè maſticent ac comedant; imò quod notabile eſt, ſenes inter prandendum & cœnandum multa ciborum genera ordinariô quidem modô parata, ſaccharô tamen priùs condita, quod aliis ridiculum videretur, aſſumere. Interim ſub hac diætâ per quam rarò contingit, ut vel appetitus imminuatur, vel ventriculus debilitetur, v. acidum generetur, multò minùs alia vulgaria impoſterum recenſenda damna, teſte utriusque ætatis experientia, ſequantur: quin potius obſervare licet, infantes æque ac ſenes ſub hac diætâ in bonâ valetudine vivere, ac horum vires quam diutiſſimè ſæpè illæſas ſervari, illos autem quoad corpus & animam quotidiè incrementum capere. Neque deficit hujus experientiæ ratio, ſiquidem ob gratiam infantes nutrit, ſordes primarum viarum in iis abſtergit, & ad commodiorem excretionem promovet, Senibus verò in ſuarum partium notabili ſtricturâ & humiditatis defectu, relaxandô & ſalivam proliciendô gratiſſimum eſt. Adeòque ex his conſiderationibus non vanâ prognoſi auguratur, in reliquis pariter

ætatibus, quæ infantiam & ſenectutem non ſolum viribus animi, ſed & robuſtiori corporis diſpoſitione longè ſuperant, & vegetiores actuum vitalium ſucceſſus experiuntur, ut conſequenter non tantis etiam ingruentibus alterationibus pateant, aut ad minimum has felicius corrigere poſſint, ſaccharatam diætam ſuis utilitatibus nunquam deſtitui.

§. VIII.

Quamvis autem ex his omnibus ſaccharatorum cum naturâ humanâ convenientia omni ætati familiaris ſatis clarè eluceſcat, non deſunt tamen exempla hominum, à quibus hæc diæta inconveniens, multisque difficultatibus obnoxia prædicatur. Harum PRIMA eſt: *Saccharum ratione principii acidi, cujus teſtis eſt ſpiritus acidus, acidum in corpore humanô & ſpeciatim in primis viis hærens auget.* Aſt pro hôc ſcrupulô tollendô, aſſero, (I.) dubiam mihi videri acidi in ſaccharô exiſtentiam, quoniam hic ſapor, qui à phyſicis ad extremos deducitur, non modò in ſimplici ſaccharô eſſet perceptibilis, ſed & effectus communes coagulatorios aliquatenùs teſtari deberet, quod tamen non fit. Neque obſtat illud productum, quod ope chymiæ è ſaccharô deſtillatur, cujus æthiologiam non in concretô hôc, ſed in diverſis ejus præparationibus, v. cum arenâ, mox cum aquâ, & lateribus candefactis, v. cum floribus ſalis armoniaci, v. cum fermentô cereviſiariô ſuſcipiendis, operationem hanc concomitantibus quæro. Magis itàque hac de re convictus acidum illud (II.) non vulgari ſenſu concipio, ſed inſignem temperaturam à moleculis ſulphureô-terreis ipſi accedere ità perſuaſus ſum, ut efficacia illa prior ſi non planè annihilaretur, ad minimum tamen notabiliter

tabiliter debilitaretur. Atque hæc limitata aciditas reales mihi (III.) offert experientias, ubi nil quidquam nocivi exin in corpus humanum redundavit, ubi profectò quotidianus panis, dum pariter acidum in ſinu ſuô fovet, benedictam tamen utilitatem ſuam per omnem terrarum orbem exſerit. Quid quod uſus modernus idem loquatur, quando vina acida ideò ſacchari miſcelâ edulcorantur, ut hauſtu evadant ſalubria, quæ conſuetudo aliàs eſſet ridicula & inepta, ſi illa prior propoſitio quoad auctionem acidi firmâ ratione & experientiâ conſtanti niteretur. Interim non novum eſt poſt uſum ſaccharatorum ructus & hiatus acidos nonnullos ſpiraſſe, quia non tam acidum ſacchari, neque acidum ventriculi, quod pariter magis in ſpeculationibus quam demonſtrationibus conſiſtit, ſed magè diuturnior illa rerum in ventriculô detentio, & commiſcela cum aliis ciborum generibus effectum hunc producit, unde humores fermentandô quæcunque edulia imbibunt, ſuperant, & in ſui naturam convertunt.

§. IX.

ALTERA objectio quæ contra ſaccharatorum uſum formari ſolet eſt hæc: *Quod bilem ob ſulphureas ſcilicet particulas augeant.* Ortum traxit hæc nænia non aliundè, quam à malè citatô antiquorum ſuffragiô, *quod dulcia bilem augeant.* Hi enim in illorum temporum inopiâ ſacchari, mellis autem familiari uſu, hujus copioſioris turbulentiores effectus non imperitè annotarunt; quæ tamen animadverſio ad ſaccharum benè depuratum, album, candidum, & ſolidum immediatè transferri nequit. Nam præterquam quod ſacchari ſulphur temperatum, generationi bilis vix perfectè faveat, experientiâ etiam quotidianâ

 obſer-

obſervare licet, quod infantes & ſenes non ità copioſam bilem poſſideant, cum tamen præ omni aliâ ætate ſaccharô frequentiſſimè utantur, adoleſcentes autem v. juvenes ac viri ſaccharatorum uſum faſtidientes, facilius & frequentius affectus bilioſos experiantur. Unde ex ſolô ſaccharatorum uſu hoc damnum non extimeſcendum eſſe arbitror, alias enim non perverſa ſolum & quam maximè culpanda eſſet ſolennis hæc conſuetudo, ubi infantibus inprimis tam frequens ſacchari uſus conceditur, ſed etiam nullibi facilius & frequentius quam in his ætatibus homines bilis abundantiâ vexarentur. Si itàque hinc indè ſpecialis aliqua noxa proveniret, extimeſcenda eſſet in illis ſubjectis, qui aromaticæ & pingui diætæ lautiori jungunt ſaccharatam lautiorem, imò lacticiniis in ſpecie mellitis delectantur, quæ niſi debitâ digeſtione reſolvantur, ad flavedinem corruptivam ruunt, corrumpuntur & putreſcunt; è contra autem qui mediocriter hôc victu utuntur, admodum raró imò nunquam ferè corpus ſuum ità replebunt, ut hinc periculum quoddam imminere poſſit.

§. X.

TERTIUM argumentum probans ſacchari inconvenientiam cum naturâ humanâ & metuendam noxam *ex ſuppoſitô effectu vermes generandi* deſumptum eſt. Fuit hæc unanimis tam veterum quam recentiorum nonnullorum opinio, evidenti tamen ratione conſtantique experientiâ non ità ſtabilita. Sivè enim vermes ex putredine, ſivè ex ſemine propriô generari aſſeras, cujus problematis ulteriorem veritatem jam inquirere propoſiti mei non eſt, ſaccharum minimè ad utramque vermium generationem aliquid facere valet; quia (I.) ratione principiorum ſuorum

con-

conſtitutivorum, nec per ſe ipſum offert ſubſtantiam ità facilè putredini obnoxiam, nec aliis corporibus hanc inducere valet, quin potius nonnullorum authorum conſenſu cetera omnia utut putredini latè patentia ab eâ præſervat, quod ipſum conſtanter contra GARENZERUM *Tr. de Tabe Anglica* defendo, eodem ſcilicet experimentô contrarium edoctus: Non dicam liquores dulces in pharmacopoliis contentos ſatis diu cum hôc condimentô ſacchareô conſervari. (II.) Non apparet quare ſeminium verminoſum præciſè cum ſaccharô & non aliis aſſumptis, ordinariè etiam & ut plurimum in infantili & puerili ætate ac non in reliquis corpus ingrediatur, aut ſaccharum ipſum hôc præciſè vitæ tempore & non aliô hunc effectum producat, cum tamen nonnulli adultorum & omnes ferè ſenes in majori adhuc copiâ, quam infantes & pueri ſaccharata ingerant, rariſſimè tamen in primis poſteriores de vermibus conquerantur, prouti hujus rei teſtimonium quotidiana conſtans experientia præbet luculentiſſimum. Idem (III.) teſtantur experimenta, quæ celeberrimos practicos in hac materiâ feciſſe animadverto, quando partim *clariſſ.* RHEDI eos lumbricos, quos tincturæ Aloes aquæ factæ indidit, poſt effluxum XXIV. horarum etiamnum vivos, eos autem quos ſaccharo itidem aquâ ſoluto immerſit, poſt II v. IV. horas exſtinctos obſervavit; partim ZAPATA *in ſecret. Med. Chirurg. p. 155.* obſtinacem vermium remanentiam ſolius ſacchari roſacei ope curavit; partim *Excell.* HOFFMAN *in diſſ. de anthelminticis* ad quietem lumbricis ſaturatione procurandam ſaccharata commendavit. Aſt qua ratione ſaccharum ad claſſem remediorum anthelminticorum referendum ſit, res eſt altio-

ris

ris indaginis; quæ ex meô judiciô ità eſt decidenda: quod cum lumbrici dulcia maximè appetant, his ad nauſeam usque uſurpatis moriantur, & cauſâ ordinariâ excernantur, qui effectus eò citius exſpectandus venit, ſi non tantum in copiâ ſaccharum ingeſtum, ſed & per aliquod temporis intervallum in ventriculô moratum fuerit, ubi tunc cum aliis rebus mixtum in fermentationem, & hinc conſequentem aciditatem abit, à qua poſteà lumbricos enecari obſervatum eſt. *Conf.* ACT. ERUD. LIPS. *An. 1700. menſ. nov. p. 525.* RIVER. *prax. p. m. 370.*

§. XI.

Excipit denique has præcedentes QUARTA ET QUINTA adhuc difficultas, quas ceu ex uno eodemque fundamentô, ſacchari ſcilicet viſciditate & aceſcentiâ deſumptas, combinare placet. Vulgaris enim eſt opinio, *obſtructionibus vaſorum in corpore noſtrô anſam dari, in quantum non tantum particulæ ſacchari mucilaginoſæ tunicis ventriculi longius adhærentes primarum harum viarum vaſa obſtruant, ſanguini communicatæ hunc reddant ſpiſſum pituitoſum, & mucoſum, ut hinc tardius curſum ſuum inſtituendô facilè in vaſis anguſtioribus ſtagnare valeat, ſed & ſub prætextu communi, dulcia facile aceſcere, vi hujus aciditatis coagulationes humorum & obſtructiones vaſorum cauſari.* Verum enim verò, utut damnum hoc in iis ſubjectis extimeſcendum eſſet, quæ præter notabilem humorum ſpiſſitudinem ſibi familiarem, & intermiſſionem v. negligentiam ſufficientium corporis commotionum, nihilominùs maximâ in quantitate ſaccharatis utuntur, non univerſalis tamen ſtatim concluſio indè formanda eſt, ac ſi in omnibus promiſcuè hominibus hic effectus contingere deberet, cum

in

in iis, ubi humorum juſta eſt conſtitutio & circulus, debitus corporis motus, & modica ſaccharatorum diæta, non ità facilè hi effectus obſerventur. Taceo hypochondriaca ſubjecta hanc opinionem ſuô exemplô ità irritam reddere, ut in rei veritate nihilò pejus inde habeant. Quid quod totæ Provinciæ ſub quotidianô ſacchari uſu non frequentius ejusmodi affectus incurrant, qui obſtructionibus talibus ſuperſtruuntur, quam tota cohors talium perſonarum, quæ perſuaſionibus hiſce auſcultantes à ſaccharô maximâ ſolicitudine ſibi cavent. Ex eodem tandem fonte mucilagine nimirum, *ſaccharata ventriculum ſaburra viſcida opplere* vulgò traditur. Aſt valdè præcipitans concluſio à melle & dulcibus in genere omnibus, facilè & acerrimè fermenteſcentibus ad ſaccharum, errori huic fundamentum præbuit, quod ipſum jam §. 9. monitum eſſe recordor. Nam hæc credulitas fuit occaſio imputandi ſaccharo cuicunque, quod M. S. ad muciditatem & tenacitatem ducat daß der Zucker ſehr verſchleime contra manifeſtam tamen totis populis id teſtantibus experientiam. Præterea univerſalitatem hujus aſſerti infringunt ſæpiùs jam nominatæ ætates, infantilis & ſenilis, in quibus non obſtante ſatis frequenti & multà ſaccharatorum ingeſtione, vitioſa tamen hæc ventriculi conſtitutio non ità facilè contrahitur, id quod in primis ex notabili appetitus vigore & incrementô illuſtratur, qui aliàs labefactatis organis chylificatoriis neceſſariò imminueretur. Imò ſana ratio tantò magis contrariatur hiſce ſuperſtitionibus, nam res ſi exquiſitè peſſimè cedat, nihil gravius fiet ex unciâ ſacchari quam ex unciâ aceti, aſt in peſte morborum graviſſimô, jubentur ægrotantes acetum pro vehiculô ſumere, & potiuncularum formulas in febribus acutis familiariſſimè ingrediuntur Spiritus Vitrioli, clyſſus Antimonii; quid quod tota que-

C   rela

rela ſatiſcat, quando ſacchari viſciditas & mucoſitas facillimè aromaticis corrigi valet, prouti acetum ad inſipiditatem reducit abſorbens. Si igitur quandoque ſaburra humorum viſcida in ventriculô obvenit ac generatur, non ſaccharo mediocriter uſurpato ſed maximâ in copiâ ingeſto, concurrente adhuc ventriculi debilitate, cruditatibus jam præſentibus, aut aliis quibusdam circumſtantiis hic effectus meritò venit adſcribendus.

§. XII.

Refutatis ſic ac limitatis his contra ſaccharata objectionibus, pervenio jam ad curioſam ſatis, & huc neceſſariò trahendam ac decidendam quæſtionem, *An nullum cibi & potus genus condimentum ſacchareum reſpuat.* Ad quam affirmativè reſpondeo, non tantum authoritate PISANELLI *de aliment. facult, p. 243.* & HORNII *in arc Moſ. p. 51.* ſed etiam ratione & experientiâ ſuffultus. Saccharum enim (I.) omnium ſalium eſt temperatiſſimum quod ex antecedentibus innoteſcit, hinc reliqua ciborum condimenta, quæ ut plurimum vehementiora aut efficaciora exiſtunt, admodum temperat, ità ut vim ſuam tam vehementer exerere nequeant; cujus rei exemplar nobis præbent condita officinalia v, gr, Zingiberis, &c, cujus virtus valdè calefaciens ſaccharô ità corrigitur, ut palato evadat gratiſſimum. (II.) Præter hanc virtutem ob particulas mucilaginoſas etiam egregiè nutrit, ut nec oryzæ, nec milio, nec amygdalis unquam aliquid cedere videatur, quod ſuperius jam probatum eſt. (III.) Putredinem arcet, falſum enim eſt experimentum cum carne recenti inſtitutum, cujus mentionem facit ETMüLLERUS *Oper. Tom. 2. p. 205.* quod hujus fruſtum ex ſacchari adſperſione putredinem facilius conciperet præ alterô non ſaccharatô adhuc ſine noxâ exiſtente, ſiquidem planè contrarium ipſe in imi-

imitatione hujus experimenti vidi ac expertus ſum. (IV.) Non infringit nec impedit ordinariam eſculentorum & potulentorum virtutem, prouti multi ex ſcholâ Helmontii ſibi hoc perſuadent, quando dicunt moleculas viſcidas ſacchari particulas acidas, ſalſas, amaras ità obvolvere, ut effectum ſuum deſideratum planè edere nequeant. Aſt medicamenta ſaccharata, ſyrupi, electuaria, rotulæ, morſuli, conſervæ, in pharmacopoliis contenta, ſatis clarè contrarium probant, dum à celeberrimis practicis, debitis obſervatis circumſtantiis, felici cum ſucceſſu ſine medicamentorum virtutum deperditione quotidiè præſcribuntur. (V.) Debitum & jucundum ſaporem eſculentis ac potulentis non adimit quin potius me judice auget, quemadmodum hujus rei teſtimonium ſat luculentum pariter dat medicus practicus, qui connubiô ſaccharatorum gratas intelligit miſcere formulas, v. c. julepos, emulſiones, decocta, potiones, utut firma ſemper maneat regula practica; *de guſtibus non eſt diſputandum.* (VI.) Denique quotidiana experientia ſatis ſuperque teſtatur, plurimis ciborum ac potuum generibus ſaccharum absque ſanitatis læſione admiſceri, v gr. ex ciborum variô numerô & modô, omnibus ferè placentarum generibus, juſculis variis, ſive vinô ſive cereviſiâ paratis, v. calidè v frigidè aſſumptis, decoctis hordei, avenæ, pulmentis, leguminibus, oleribus, ut ſunt varii generis lactucæ, fructibus, nec non potuum generibus Thee, Caffee, & vini.

§. XIII.

Interim melioris illuſtrationis gratia producam ſpecimina quædam œconomica, quibus condimentum ſacchareum ſat paradoxum; principiis tamen medicis ſanitatem reſpicientibus convenientiſſimum deprehenditur. Ità profectò non de nihilo eſt illa meditatio, *decocta aquoſa*

Thee & Caffee, adſtringente qua pollent virtute ità ſaccharô attemperari, ut admixtâ hâc mucilagine ac viſciditate abſtergentes & laxantes vires acciperent. Neque vanus eſt timor, *viva & eorum ſpiritus* quoscunque pulmonum texturæ ſubtiliori infeſta videri, aſt ſit mens metu libera, quæ ſaccharô hæc potus genera condire cogitat, ubi ſulphur vini terreis & viſcidis ſacchari moleculis ità obvolvitur, ut non ità facilè corporis noſtri viſcera afficere valeat. Idem judicium eſto de *Cereviſiâ* cui valdè lupulatæ & à jejunô ventriculô nonnunquam excipiendæ non incommodè melioris temperaturæ gratia ſaccharum admiſcetur. Et quandò vulgari opinione potulenta hæc ſaccharata citius inebriare dicuntur, non ſaccharo, ſed ab hôc producto gratiori ſapori tribuendum hoc eſſe perſuaſus ſum, in quantum ità frequentius & copioſius imbibitur. Non minùs *lac* multò efficacius redditur miſcelâ ſacchari, quoniam arcet diſceſſum, ac promovet commercium & unionem molecularum pingvium, quæ aliàs facilè ſecedere ſolent. Ex CARNIUM genere produco in primis id quod dicimus **Peckel-Fleiſch, geräuchert Fleiſch.** Abundantia quippe ſalium & terreſtreitatum in his carnium præparationibus obvia ſacchari ſale ſulphureô ità corrigitur, ut guſtu gratiſſimum, & effectu exoptatum evadat; quemadmodum eadem ratione *piſcium* mucilaginem imbibit, ac gratiam ſaporis producit, & ità operandô damna ex piſcibus metuenda præoccupat. *Braſſica muriatica, Lactucæ* ob acidi abundantiam, *ſinapi* ob nimiam acrimoniam & volatilitatem naturæ humanæ non ſemper conveniunt, aſt ſi hæc ſaccharô præparantur, egregia exin eſurgit omnium molecularum temperies.

§. XIV.

Atque ità jàm aliquatenus innoteſcit *modus & ordo*

diæteticarum harum regularum. Ubi vel (I.) ſaccharum adſpergitur eſculentis & potulentis ſine horum coctione in quo caſu optima ſacchari ſpecies eligenda venit; vel (II.) illis admiſcetur in aut poſt actum coctionis, ubi non refinatum etiam ſufficere poteſt, ſiquidem impuritates per coctionem depurari v. deſpumari poſſunt. Vel (III.) Condimentis temperaturæ gratia, v. c. ſali domeſtico & aromatibus jungitur. Vel (IV.) juſcula, pulmenta, tanquam alimentum ingreditur. Vel tandem (V.) ut medicamentum aliis remediis additur, ut ſalutares magis inde ſcopi obtineantur. In *ordine* autem hujus diætæ obſervandô, ipſa quotidiana praxis commendat, ſaccharata nunquam ſola, ſed ſemper aliis rebus addita & juncta in uſum trahi.

§. XV.

Ex hac ultimâ conſideratione ea jam deducuntur, quæ adhuc circa diætæ ſaccharatæ *cautelas & abuſum* dicenda reſtant. Scilicet ante omnia inculco *vim & efficaciam conſuetudinis*, de cujus potentiâ edoctus nil quidquam adverſus eam molior, ſiquidem res ſatis odioſa exiſtit, hôc tempore ædilitatem absque populi ſuffragiô ſibi arrogare. Interim id regulæ ſanitatis poſtulant, ut intra legitimos terminos detineatur, & ſi unquam fieri poteſt cum hac nominatâ regulâ diæteticâ commutetur, quoniam & difficilioris diætæ obtineri poteſt felix adſuetudo, in quantum ea quoque quæ ab initiô maximè averſari ſolent, temporis ſucceſſu perquam facilè tolerantur teſte STAHLIO *in opuſc. Chym. p. 279.*

§. XVI.

Ceterum eſt & manet *abuſus* diætæ ſaccharatæ damnandus, quia nihil in univerſâ rerum naturâ tam ſalutare exiſtit, ut non per incongruum uſum corpori humano inimicum & planè exitioſum evadat. Conſiſtit verò

hæc

hæc transgreſſio à regulâ juſti & æqui hactenùs commendatâ. (1.) In *nimiâ quantitate*, (2.) *inconvenienti tempore*; (3.) ubi *morbida* obſtat *diſpoſitio*; (4.) quando per alia rerum genera *correctio debita omittitur* & (5.) in *idioſyncraſiâ naturali*. Nimia & continua ſacchari aſſumptio ac maſticatio dentibus plagam infligit, eorumque denigrationi & corroſioni ratione ſalis ſubtilis nimium quam decet ſalivæ commixti opitulatur; in primis ventriculum debilitat, appetitum imminuit, humores incraſſat & vias obſtruit, atque ità concoctionis & circulationis negotium impedit. Inconveniens adhæc eſt ſaccharatorum uſus quando *poſt paſtum* aut aſſumptos cibos ingurgitantur, ubi profectò accumulandô primarum viarum cruditates, nec chylus elaborari, nec ulterius diſtribui poteſt. Morbida verò corporis conſtitutio, ſive in ventriculô ſaburrâ acidâ, aut variis aliis cruditatibus onuſtô, quæratur, ſive in pulmonum ac faucium affectionibus lateat, id tamen abſolutè imperare videtur, ne ſaccharatorum copioſâ ingeſtione bilioſis ſtomachi recrementis largius pabulum ſubminiſtretur, aut relaxationibus partium nimiis humorum ad pectus affluxus promoveantur. Hæc damna eò efficaciora redduntur, ſi partim absque ullâ aliarum rerum correctione, partim in ſubjectis ubi individualis adeſt horror in uſum trahatur. Ex omnibus jam hactenùs adductis id intelligitur, HELMONTII & ETMULLERI effatum, de relegatione ſaccharatorum in forô medicô tunc demum valere, quando ſub his circumſtantiis applicatur. Aſt de ceterô ſatis commendanda conſectaria in practicum exin redundare perſuaſus ſum, qui *uſum ab abuſu* probe diſtinguere didicit.

TANTUM.